संस्कृत

धर्मशास्त्र - स्मृति.

ग्रं. ३८

अशौचसंग्रह

निरात् श्लोकी

३२५ स्मृ. ९३

वेरुळ

" Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai. "

(1)

ॐ नमो लिपिलेबाद्राय ॥ नत्वा गणेश्वरं देवं शारदां गुरुमात्मनः ॥ आशौचसंग्रहं त्रिंशत्श्लोक्या व्याख्यां
करोम्यहं ॥ तत्रास्मात् क्रममनुसृत्य लोकप्रसिद्धक्रममनुसरन् गर्भे विपत्तिनिमित्ताशौचक्रमेणा आ
शौचं प्रतिपादयति ॥ षण्मासाभ्यंतरेषु स्रवपु[illegible]हिते गर्भमात्रे विनष्टे माता तन्माससंख्यासम
दिनमशुचिः स्नानशुद्धाः सपिंडाः ॥ अल्पे मासस्य [illegible] दिनमशुचये ऽतः परं सूतिनः स्याद्बालुवेर्ष्य
स्पलुत्वं भवति वयसियत्वाव्यतेऽशौचमाहुः ॥ १ [illegible] यमन्वयः ॥ षण्मासाभ्यंतरेषु ष्वहीं मासानामभ्यंत
रात्रिमध्ये निहितेषु स्रवपुतुष निहिते [illegible] सत्वे नि[illegible]र्भमात्रे अपूर्णावयवे गर्भे विनष्टे सुते माता जन
नी तन्माससंख्यासमादिनैः तेषां मासानां गर्भस्य रात्र्या दारभ्य प्रत्येकं यावत्संख्या तथा समानि यत्र तत्र
था भवति तथा अशुचिः स्याच्छुद्धा स्यात् द्वयस्य विशेषेणोक्तं तथापि चतुर्थमासमारभ्य षण्मासपर्यं

दिनानि २

Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan Mumbai

(1A)

तैद्धस्य वा आद्ये मासत्रये त्रिरात्रमेव मातुरविशेषेण सपिंडानां नाशौचं तथा च मरीचिः॥ गर्भस्रुतौ यथा
मासमविरत्रं त्रमे त्रय इति श्रविरे आद्यमासत्रये तु त्रमेवाल गजातो त्रयो दिवसाः॥ तथा स्मृत्यंतर
मपि॥ आद्ये मातुस्त्रिरात्रं स्यात्सपिंडाशौचवर्जनमिति॥ एवं मातुराशौचमनिश्चयसपिंडानामाह॥
स्नानशुद्धाः सपिंडाः सपिंडाः स्नानेन शुद्धाः ... शौचं सपिंडानां गर्भस्य पतने सति तस्मिन् स्नान
एवं सपिंडानां चतुर्थमासादित्रये विशेष... शौचं प्राप्ते पंचमषष्ठयोर्विशेषमाह॥ श्रेयस्तैद्धलि
अंत्यमासद्वये षसौ मासानां मध्ये यदं त्वं मा... वमसषष्ठाख्यौ॥ तत्र सपिंडा त्रिदिनमशुचयः स्युरि
ति सं धं॥ तथा वस्मृतिः॥ पाते मातुर्यथामासं पित्रादीनां दिनत्रयमिति वचनात्॥ अत्रयात अत्र छठ
पंचमषष्ठमासोपलक्षणापरः पातः पंचमषष्ठयोरिति वचनाच्चेति माधवः॥ अतः षण्मासात् [illegible] ऊर्ध्वस

Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

परनिनिमित्तमपि चतुर्वर्णोसाधारणमित्याह ॥ वयसि यदि ति ॥ यद्यपि सिनयोर्विशेषोपरतिनिमित्तमाशौचमात्रं वर्णो विशे

स्वमात्रसममासयोः सूतिवत्स्यादशौचं वा ॥ मितिशेषः सूतिः प्रसवो जननं तच्चेति सूतिवत् प्रसवनिमि
(2) त्तं दशाहं नान्यनिमित्तमिति यावत् सूतेर्दशाहाशौचनिमित्तता ॥ दशाहं शावमाशौचं सपिंडेषु वि
धीयते जननेप्येवमेवस्यान्निपुणां शुद्धिमिच्छतामिति मनूक्तावसिद्धा ॥ तथा च स्मृतिः ॥ षण्मास्य
2 न्यीतरेयावन्न गर्भस्रावो भवेद्यदा तदा मास सांदिवसैः शुद्धिरिष्यते ॥ तथा हारीतोपि ॥ न
तमात्रे मृते मृतजाते वा सपिंडानां दशाहमि एतस्य चातुर्वर्ण्यसाधारणत्वमाह ॥ चातुर्वर्ण्य 2
स्य तुल्यमिति ॥ एतदाशौचं चातुर्वर्ण्यस्य तुल्यं न सर्वाणि तुल्यं साक्षरत्वं भवति न कश्च न वर्णस्ति
विशेषः ॥ न केवलमिदमेव तुल्यं वयोवस्था विशेषोपादानराहित्येन विहितमशौचं तदपि चा
तुर्वर्ण्यस्य तुल्यं भवतीत्युक्तं ॥ व्याघ्रपद्मुनिना ॥ तुल्यं वयसि सर्वेषामतिक्रांते तथैव चेति ॥

Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

(2A)

अत्रस्वपुरुषनिहितइत्यनेनपरपुरुषनिहितेऽपिजननीव्यतिरिक्तानांमाशौचंवानावोध्यनित्तः॥इदानीं
पूर्वोक्तप्रसवनिमित्तमाशौचंद्वितीयश्लोकेनाह॥ ॥जन्माशौचांतरालेयदिशिशुनशनैर्नालच्छेदादूर्ध्व
कालेनिःप्राणोनिःपतेद्वाजननजनितमाशौ[illegible]मस्येवक्तव्यं।प्राक्नाभिछेदनात्तुचेन्निधनमुपग
तस्तत्र्यहः।तौवशुद्धिःसर्वेषांसूतिकायाः[illegible]सकलकंपेतशुद्धिस्तुसद्यः॥२॥जन्माशौचां
तरालेजन्माशौचमध्येनालच्छेदादूर्ध्वकाले[illegible]छेदनादर्वाक्तस्यदिशिशोर्निधनमुपरमः स्यात्॥
निःप्राणः प्राणरहितोवानिःपतेत्तत्तदाजन[illegible]नितमाशौचंमेहन्यंपूर्वोक्तमस्येवनशावशौचंनत
न्निमित्तं।किंतुजन्माशौचेनैवशिशुपरमे[illegible]नसाशौचवनिमित्तिरितिनावः॥तदुक्तंहहन्मनुना॥
दशाहाभ्यंतरेबालेप्रमीतेतस्यबांधवैः।शावंशौचंनकर्तव्यंसूत्याशौचंविधीयतइतिविप्रदि

" Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai. "

जननानंतरं नाभिच्छेदनात्प्राक् निधनमुपगतस्तर्हि सर्वेषां पित्रादीनां त्र्यहोपोदशुद्धिः स्यादि

(3) ति शेषः। इह विषये सूतिकामातुः सकलीपूर्वं [illegible] शाहं प्रसवनिमित्तीशावशुद्धिस्तु सघः। प्रसवनि

मित्तमेव भवति। नशावमिति वचनात्। न शा[illegible]ति नाव। जीवन् जातो यदि मृतो मृत सूतकए

३ वतु। सूतकं सकलीमातुः। पित्रादीनां त्रि[illegible]मिति वचनात्॥ यावन्न छिद्यते नालं तावन्नाप्नो

ति सूतकं। छिन्ने नाले ततः पश्चात् सूतकं[illegible]यते इति वचनाच्च॥ कालविशेषेणादशाहाद्या ३

शौचापवादमभिधाय वयोवस्थाविशेषेणापि तदपवादं तृतीयश्लोकेनाह॥ अकृत्चूडे सद्यो ख

लु त्रिरात्रे त्रिदिने॥२॥ स्नाने शाकुनामतोवा कृदशनजननतोऽहः परेतेऽग्निदग्धे दंते चापि स

घस्तदुपरि दिनैर्मासाश्च ष्टतशौचं लथून्या॥ ष्य शौचं तु त्रिनाडी त्रिदिनमितरथाप्याव्रताज्जा

ल२

अदाहोदाहे

Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

नामधार [illegible] म्तुरक [illegible] दाने [illegible] त्रिव [illegible] त्यावीध [illegible] रूद्रकृत्विया। [illegible] वापिष्ठ [illegible] तीति ३

त्यश्चौचं मातापित्रोस्तु पुत्रे [illegible] त्रिदिनमदशने सैनिक्षेनस्तवेसे॥ ३॥ नामतः श्राकूनामकरणात्पूर्वं प
रतेऽपरते स्नानैः स्नानमात्रेनत न्निमित्तमाशौचमिति [illegible] कृनामकरण [illegible] करणात्सद्यः शौचमितिशंखस्मृ
ति॥ नामकरणादूर्ध्वं दंतजननादर्वाकू परेते [illegible] त्रैव अहः एकरात्रे। अहस्त्वदत्तकन्या। सुबाले
सुधविशोक्षनमिति॥ वचनात्। अदंतेतु [illegible] द्विः स्नानमात्रे आदंतजन्मनः सद्यइतिवचनात्।
तदुपरि। दिनमात्र्य हृत ल: श्चौलशून्ये तदुप [illegible] तजननादूर्ध्वं यावत्त्रिवर्षचूडाकरणरहिते प[illegible]र
ति दिनमेकरात्रैश्चाचूलान्नैः। शिकोस्मृत [illegible] नात्। कृतचूडेतु त्रिरात्रमित्याह। सचौलेतु त्रि
रात्रमि [illegible] तिसचौलेकृतचौलेपरेते त्रिरात्रैः निर्वृत्तचूडकानां तु त्रिरात्राच्छुद्धिरिष्यतइतिमनु
वचनात्। वर्षत्रयानंतरं म विशेषेण त्रिरात्रैः इत्याह॥ त्रिदिनमितरथा व्यावतान् इतरथा। अद

अपि राज्ञात कृतचौले पित्रसंस्थिते तदुपाविवर्षत्रयादूर्ध्वं यावदुपनयनं त्रिरात्रं ॥ अपमर्थः ॥ प्रथमाद्दे कृतचौलेः ॥ भि २

(5)

तचौलेऽस्य यावदुपनयं त्रिरात्रं वर्षत्रयादूर्ध्वं अकृतचूडस्यापि यावदुपनयनं त्रिरात्रमिति त्रिरा

श्री ४ त्रमाजननाद्दशाहादिति वचनात् ॥ एवं वयोवस्थाविशेषेण शौचविशेषमुक्त्वा अथ जात्यशौचमाह ॥

जात्यशौचमिति तदुपरि उपनयनानंतरं जात्यशौचं दशाहादिकमिति यावत् शास्त्रमतः प

४ रमिति वचनात् ॥ एवमविशेषेण जातदं [illegible] माता पित्रोरपि सद्यः ॥ शौचादिप्राप्तावपवा

दमाह ॥ मातापित्रोस्तु पुत्रकृत्यादिना अद [illegible] जातदंते परेतेऽपि मातापित्रोः त्रिरात्रमेव बाल

नामजातदंतानां त्र्यहात्शुद्धिरिति कश्यपवचनात् ॥ बेजिकादनिक्षेपे दनुदक्षा दाधीत्यर

मिति स्मृत्यंतराच्च । एतदशौचं दशनजननतोऽहरित्यादिनोक्तं सर्वं सनिक्षेपे शिशुमरणे वि

दितव्यमित्याह ॥ यन्निक्षेपेन सर्वेषामिति सनिक्षेपे समीपेन सर्वेषां न [illegible] स्यलिस्मृत

हा २

(5A)

इतियावत्॥ अतिक्रांताशौचमेतन्नभवतीतिभावः। तदुक्तं व्यै व्या। व्याघ्रपदमुनुना। उपनीते तु वि
पत्तौ तस्मिन्नेवातिकालजमिति॥ ९॥ ३ अथ चतुर्थवृत्तं। जनघ्यद्दे त्वसौ इत्थं जनिकरुजनीसो
दशनींदशाहं यदास्यास्य त्वमेवाधिकामि [illegible] विषये शौचकं तु त्रिरात्रमिति। अर्द्धपद्यस्यायम
र्थः। जन्मतन्नर्धे जैनद्य द्वेअपूर्णेहि वर्षे [illegible] गतसैते नपेर तद्इतियावत्। जनिकः पिता ज
ननी माता सोदरा भ्रातरः एषां द्वयाहमा [illegible] सपिंडका पद्याः। गर्भस्य अतेमातु र्दशाहं र्जतजन्म
याः। इतेनाग्निसोदराणामितिपेप्यवचन [illegible] तां संस्माहृ॥ यदूति अथवा पित्रादित्रयस्य त्रिरा
त्राशौचे अस्यस्पि त्वमेवाधिकौ। सूतकं सूतके कं मीनाधिकारित्वलक्षणी त्रिरात्रं सपिंडेः सह समी
नमेमेवेतिभावः। एतत्पद्यद्वयं त्रिरात्रं दशरात्रं वाशौचमाशौचमित्यतेजनद्विवर्षेण न्यो सू

Joint project of Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratisthan Mumbai

तकीमातुरेवहीत्ये तद्याख्याने विज्ञानेश्वराचार्यैः स्पष्टीकृतै। अथस्त्रीषु वयोवस्था विशेषादाशौ
(5) चविशेषमाह; करोतित्युत्तरार्द्धेन। स्त्रीषु आजन्मनःपुरुषे त्रिपुरुषविषयाज्ञातिरादौरकालं स्त्रीषु क
न्यासु मृतासु त्रिपुरुषं दर्वाग्दानांतैर्ज्ञा। त्रि निरूपय मसाद्गृर्द्दे गात्रैस्वकैर्वा॥४॥ नामकरणादूर्ध्वं दौ
५ रकालं स्त्रीषु कन्यासु मृतासु त्रिपुरुषविषयं त्रिपुरुषं योज्ञातिः सज्ञानमात्रेण शुध्येत् अत्र त्रि
पुरुषविषयइत्यनेन कश्चानामापिंडानां आनीतु स्त्रीणां पुरुषा विज्ञायत इति वसिष्ठोक्रम ५
त्रिमर्तीए तद्यसद्य; शौचमचूडायां च कन्यायां सद्यः शौचं विधीयते इत्यापस्तंबोक्तं शेषं वाक्दानतो
ऽर्वाक् प्रथमे चूडाकरणादनंतरमर्वाक् एकेनैव दिवसेन ज्ञातिः शुध्येदिति पूर्वेणासीवैक्षः। अत्र
हस्त्वदत्तकन्यासु बालेषु च विशोधनमिति स्मरणं त्र्या। त्रिनिरूपयमिदिति वाग्दानादूर्ध्वं

Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

(5A)

पयमनाद्विवाहादर्वाकू न्तर्त्वगोत्रे परिणीतगोत्रैस्वकं पितृगोत्रेवत्रि।निर्द्दिने। शुध्येत्र्यहमेवशुद्धिः।
स्त्रीणामसंस्कृतानां तु त्र्यहाच्छुद्धी।ति बौधायनः। यथोक्तेनैवकालेन शुद्धीतिलुसनानयइति
मनूक्ता वेदितव्या। वर्त्तुर्वर्णसाक्षरणांशु[illegible]मुक्ता।वर्णो विशेषेण दशाहाद्याशौचविशेषं दं
वमहत्वपूर्वाद्देनाह॥ ॥जन्मन्योपेतम[illegible]व दश निशाद्वादशाहानिपक्षं मासं वर्णाः
क्रमेणाशुचयस्तवितक्षत्रशूद्रजातिस्तपद्य[illegible]ति।जन्मनिजननाशौचेउपेतएवमुपेतस्त
स्यमृत्युस्त।स्त्रिनोपेतमृत्योनुपनीतादिम[illegible]लता।द्याश्चत्वारो वर्णाः क्रमेण दशनिशा
दिकालेअशुचयःस्युः।ब्राह्मणोदशाहंक्षत्रियोद्वादशाहंवैश्यःपंचदशदशाहंशूद्रोमासंत्रिंश
द्दिनानीतिक्रमः॥उविलक्षत्यात्कर्णीयद्यद्विजशुश्रूषादिविहितकर्मानुष्ठानशीलःशूद्र

Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

पैवदशाहमेवनमासीहत्वंस्पद्धा दशाहाद्यानिविशः पैवदशेवत्नुत्रिंशद्दिमानिशूद्रस्यलदर्द्धस्य
(6) यवर्द्दिनइतिवचनात् इदानीमुत्तरा [illegible] कर्मवै क्षिपुरुषविशेषापरमेदशाहाद्याशौचंपि
तादमाह॥ बानवस्थेयतोवोपरमतिकुल [illegible] कैवाप्लवःस्याद्योषिज्जो विषगुप्ते स्नतवति
६ वदिनैशुद्धविंशेवषद्य॥ प्रकुलजेवान [illegible] तीयाश्रमिलियतोवतुर्थाश्रमिलिपिंडकेलो।
विवोपरमतिक्षी।स्थितेआप्लवःस्नानमात्रैस्तु [illegible] रणमितियावद्यायोपिजो विषगुप्ते स्नतद ६
तिदिनमहोरात्रैश्रशौवैशुद्धविंशेसा [illegible] हलसघःस्नानमात्रात्शुद्धिःस्यादितिपु
त्रप्ता सवध शुद्धघातेनकासीनरम्हतानामपि दिनमेवाशुद्धिः ह्रिहेतु आलपाद्यविपन्ना
येयाचितीगाग्रेहपिवा॥ आहमेवहलानीवएकरात्रमशौचकमितिस्मृतेः।उद्यतेराहवे

Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

(5A)

शा॥खे॥ तत्र धर्म्मे हतस्य वा सद्यः सीति ध्रुवतेयज्ञस्तथाशौचमिति स्थितिरिति मनुस्मरणाच्च॥
एतच्च ज्ञानमेवाशुद्धिनिमित्तमिति निर्णीतं वृद्धैस्तथा च ज्ञानानंतरमुत्सर्गतो दशाहादि
प्राप्तौ क्वचिदपवादमाह षष्ठेन वृत्तेनाप [illegible] ।शावेतीते दशाहात्प्राग्यदि विषयके प्राक्
त्रिमासात्। त्रिरात्रं पक्षिणी च षष्ठमासादिन [illegible] वमासात्प्राक्ततस्नानमात्रं। स्नानं चेदं श्रोतरस्य त्व
थपित्व विषये देशकाला विशेषात् स्वे स्व [illegible] सपत्न्या द्विदिनमिदमत्तिकोल्प श्रौवं समा
नौ॥४॥ शावे शावाशौचे दशाहात्प्राग्यदि वि [illegible] दिके अतीते अतिक्रांते दशाहादिमानंतरं शा
तइति यावत्तु विषयकइति देशेयस्मिन्नुदं [illegible] श्रमतिस्तत्रैव ज्ञाते त्रिमासात्प्राक् प्रथममासत्र
त्रयत्रिरात्रं त्रिमासानंतरं च तुर्थमासमारभ्य षष्ठमासीयावत्पक्षिणी पूर्वापरदिनौ रात्री

युक्ताशाचिः॥ स्यागामिवर्ह्नेमानाहर्भुक्तादीनि त्रिपक्षिणीत्यमरः॥ षष्ठमासादूर्ध्वं या वन्नवम
(७) मासं दिन महोरात्रं ततो नवममासादूर्ध्वं[illegible]नमाशौचं स्यादिति सीवक्षः देशांतरे मृतिश्रवणे
अविशेषेण स्नानमेवेत्याह॥ स्नानं देशांतरस्थ[illegible]इति॥ मासत्रये त्रिरात्रं स्यात्षण्मासात्पक्षिणी
तथा॥ अहस्तु नवमादर्वाक् ऊर्ध्वं स्नानेन [illegible]लेति वृद्धवशिष्ठवचनात्तथा॥ देशांतरम्
७ ते कल्लात्मनीवेवैखानसे चतो॥ मृते स्नानं[illegible]मिति गर्गस्मृतेर्वचनात्॥ इति संक्षेपतः। अथ देशां
तर लक्षणं त्वाह बृहस्पतिः॥ ॥ महानद्यंतरं यत्र गिरिर्वा व्यवधायकः। वाचो यत्र विभिद्यंते
तद्देशांतरमुच्यते। देशांतरं वदंत्येके षष्ठियोजनमायतौ। चत्वारिंशद्वदंत्यन्ये त्रिंशदन्ये त
थैव च॥ इति एतस्याप्यपवादमाह। अथापि त्वविषय इति। देशकालाविशेषादितिस

(७॥)

द्वेदशे सर्वकाली पितुर्मातुश्च मरणे सुतानां स्त्रीस्त्री स्वजाति विहितै दशाहादिकं पित ॥ विषय
इति पिता च माता च पितरौ तौ विपर्यो यत्र ति समासः तथा च पितरौ चे श्रुतौ स्यातां दूरस्थोपि
हि पुत्रकः । श्रुत्वा तद्दिनमारभ्य दशाहं सूत[…] विदितिवचनात् ॥ अपरमातु विशेषमाह
मातुः सपत्न्यां त्रिदिनमिति । अपरमा[…]यां पुत्रस्य देशकालविशेषात् त्रिरात्रमाशौ
चं तदुक्तं । पितृपत्न्यामपेतायां मातृवर्जं […]तमे । संवत्सरे व्यतीतेपि त्रिरात्रमशुचिर्भवे
दिति ॥ अत्र शावशब्देन व्यतिक्रांते जन्म[…] अशुद्धिर्नैव विनिर्सुवितै । तदुक्तं । नाशुद्धिः
प्रसवाशौचे व्यतीतेषु दिनेष्वपीति देवलेन इत्यदति क्रीताशौचं सर्ववर्णसाधारणमि
त्याह ॥ इदं दमिति इदमति क्रांताशौचं समानं सर्ववर्णसाधारणमित्यर्थः ॥ अथ […]

Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

(४)

लश्चेषा॥ स्यादशेषेत्र्यहमेव हि। सर्वेषां वत्सरे पूर्णे प्रेते दद्यात्वोदकं शुचिरिति। वचनात्॥ तु
ल्पं वयसि सर्वेषामतिक्रांते तथैव वेति॥ अग्रपदवचनात्॥ स्वकुलोत्पन्नमृताशौचवसुल्क
कुलीतराश्रितानामपि मृतानामा॥ शौच[illegible]मासमनवमलघो त्रिनिर्हृते [illegible]॥ ॥ ट
पित्रोर्गेहे समूढप्रसवमरणयोरेकरात्र[illegible] स्यात् पित्रादिकानामथ पितृमरणे व्यूढ ट
पुत्र्या त्रिरात्रं॥ येतेष्वाचार्यमातामहदुहि[illegible] श्रोत्रियर्त्विक्सयाज्यस्वस्रीयेषु त्रिरात्रं
त्रिदिवसमशुचिः सोदकस्तु यत्रयत्र॥ [illegible] गेहे मातृपितृगेहे समूढप्रसवमरणयोः
समूढायाः प्रसवमरणे तयोः पित्रादिकानामेकरात्रत्रिरात्रस्यातां यद्यमातृपितृगेहे स
मूढापरिणीता कन्या प्रसूता मृता वा भवति तदा तस्याः पित्रादिकानीकमात्र एकरात्रत्रिरा

Joint project of Rajavade Samshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

(8A)

त्रेस्या तांश्च सवे ८ एकरात्रं मरणे त्रिरात्रमित्यर्थः। अत्र पित्रोर्गृहे इत्यनेन भर्तृगेहे प्रसूतापि
वा पितृपक्षाणां सर्वेषां माश्रौवानावः सूचितः॥ तथा च विष्णुः॥ संस्कृतासु स्त्रीषु नाशौचं
पितृपक्षे तत्प्रसवे मरणे वा पितृगृहे स्यातां [illegible]कैकरात्रं त्रिरात्रं वेति॥ अथ पितृमरणे व्यूढ
पुत्र्या स्त्रिरात्रमिति॥ अथ श्राद्धेनाधिका[illegible]वना व्यूढपुत्र्याः परिणीतकन्यकायाः ४
पितृमरणे मातापित्रोर्मरणे त्रिरात्रं॥ पि[illegible]रमे स्त्रीणां मूढानां तु कथं भवेत्। त्रिरात्रे
णैव शुद्धिः ४ स्यादित्याह भगवान् यमः॥ [illegible]ह्यवा ह्युल्क्य स्मरणात्॥ प्रेतेष्वाचार्यमा
तामहकृह्वितृसुतश्रोत्रियर्त्विक्स्वयाज्यसखसायेषु त्रिरात्रं उपनयनपूर्वकं वेदाक्षरोपक
आचार्यः एकशाखाध्ययनकर्त्तामः श्रोत्रियः ऋत्विक् गाधुर्यवादियज्ञकर्मकर्त्ता सयाज्यो

नै ~

(९)

६ यज्ञैमानसहितः शेषाः प्रसिद्धाः एतेषु मृतेषु त्रिरात्रमाशौचं त्रिदिवसमशुचिः सोदकस्तू
नयत्रेति। सोदकः समानोदकः सप्तपुरुषान्तरं सप्तपुरुषावसानः जन्मयत्रज्ञाताशौचेऽपि
मृताशौचेऽपि त्रिदिवसमशुचिः अशुद्धः स्प[illegible] तथाह बृहस्पतिः। अहर्मातामहाचार्यश्रोत्रि
येष्वशुचिर्भवेत्॥ तथा पुत्रवनाः। मृते [illegible] प्यपत्रिरात्रेण विशुध्यतीति। संस्थितेऽपदि
गौरात्रिं दौहित्रे भगिनीसुते। षड्भवेत्तु [illegible] स्यादिति धर्मो व्यवस्थितः इति। हेमद्याज्ञ ६
वल्क्यः। जन्मन्येकोदकानां तु त्रिरात्राच्छु[illegible]र्यते। शवस्पृष्टो विशुद्धीति अहान्तूदक
दायिनः॥ इति मनुः। अथाक्षमीक्षते। पद्धि[illegible]पा। शौचमलिन्दुहितृसुतसहाध्यायि वैक्षुत्र
यीतवासिश्वश्रूसुतमित्रश्वशुरभगिनिकाभागिनेयप्रयाते। मातामहौ च पित्रोः स्वसरि

Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan Mumbai

वविरते मातुले मातुलान्यां वाथासज्योतिरेव स्वविषयनृपतौ ग्रामनाथे वनष्टे ॥ ७ ॥ ऋत्विगादयो
भागिनेयांताः प्रसिद्धाः तेषां प्रयाणे मृत्यौ मातामह्यां वविरतायां पित्रोः स्वसरि मातृष्वसरि पि
तृष्वसरि वविरतायां मातुले वविरते मातुलान्यां मातुलपत्न्यां वविरतायां पक्षिणी पाशौचकार
णी। अथासज्योतिरिति स्वविषयनृपतौ स्वदेशाधिपतौ वनष्टे सज्योतिरेवकारः लाशुद्धिहेतुः
समानज्योतिरादित्यो न दृ[illegible]श्चायस्मिन्नस्य [illegible] दिवा नष्टे यावत्सूर्यदर्शनमशुद्धिः न दृष्टद
र्शनात् ॥ अशुद्धिः रात्रिनष्टस्य रात्र्यवसान[illegible]मेवाशुद्धिरर्कदर्शनात् ॥ शुद्धिरित्यर्थः ॥ अ
त्रयेषां पूर्ववृद्धेति त्रिरात्रमुदितं तेषां पुनः पा[illegible]णी कथनं देशकालादिभेदतो व्यवस्थापनीयं ।
एतस्य पक्षिणीत्यपि लिखितमस्य श्वशुरयोः भगिन्यां मातुलान्यां च मातुले पित्रोः स्वसरि तद्वत्

पक्षिणीं द्व्यये त्रिशंतथा मातुले श्वशुरे मित्रे गुरोगुर्वंगनासु च आशौचं पक्षिणीं रात्रीं
(10) मृता माता महीयदि । तथा पक्षिणी मसपिंड्यानि सैवेक्षे सहाध्यायिनि वेत्यादि वचनानि
मूलं अथाससज्योतिरेवेत्यत्र चैतेतराजनि [illegible] तिर्यस्पस्याद्दिषये स्थित इति मनुवचनं ।
१० ग्रामेश्वरे कुलपतौ श्रोत्रिये वा तपस्विनि । [illegible] वत्वमापन्ने शुद्धिर्न दाच्च दर्शनादिति मन्त्र
घयाज्ञवचनं मूलं ॥ ॥ अथ नवमैकं ॥ [illegible] पाध्यायवैक्षुत्रय गुरुतनया वार्यन्नार्यास १०
गोत्रानूवान श्रोत्रियेषु स्वगृहे परमृतो मातुलयेकरात्रं । रात्रिं सब्रह्मचारिण्यपथतु कथमपि
स्वल्पैक्षैवैक्ष्य सुक्षेमानं वासायुतीस्यादिदमपि सकलैः सर्ववर्णेषु तुल्यं ॥९॥ एकदेशाध्यापक
उपाध्यायाः अनूचानोऽगानो प्रवक्ता वितुर्दश पुरुषादूर्ध्वं सप्तपुरुषावसानः ॥ सगोत्रादितर

Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

मूळ प्रत पाहण्यासाठी संपर्क

इतिहासाचार्य वि.का. राजवाडे संशोधन मंडळ, धुळे
राजवाडे पथ, गल्ली नं. १, धुळे-४२४००१ (महाराष्ट्र)
दूरध्वनी क्रमांक (०२५६२) २३३८४८
Email ID : rajwademandaldhule@gmail.com